

Уилям Лайън, Уолас Черният Елен

ЧЕРНИЯТ ЕЛЕН

Уроците на един шаман от племето лакота

София, 2011

Преводът е направен по изданието:

BLACK ELK:

THE SACRED WAYS OF A LAKOTA

by Wallace Black Elk and William S. Lyon

FIRST HARPERCOLLINS PAPERBACK EDITION PUBLISHED IN 1991

На корицата е използвана фотография на Уолас Черният елен,
направена от Джок МакДоналд

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да
бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин
без изричното съгласие на „Орловият кръг“ и „Изток-Запад“.

Copyright © 1990 by Wallace Black Elk and William S. Lyon

© Николай Янков и Елена Георгиева, превод, 2011

© „Орловият кръг“, 2011

© Издателство „Изток-Запад“, 2011

ISBN 978-954-321-856-1

Черният Елен

УРОЦИТЕ НА ЕДИН ШАМАН ОТ ПЛЕМЕТО ЛАКОТА

Превод от английски

Николай Янков, Елена Георгиева

Редактори

Елица Кюмюрджиева, Десислава Драгиева

УОЛАС ЧЕРНИЯТ ЕЛЕН

УИЛЪМ ЛАЙЪН

Книгата се издава с любезното съдействие
на Посолството на САЩ в България

*„Орловият кръг“ изказва специални благодарности
към Уилям Лайън и Джок МакДоналд за приятел-
ската им помощ за издаването на тази книга на
български език. Wopila Mitakiueri!*

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор.....	9
Предговор към българското издание	23
Благодарности	27

Част I

Как се създава шаман

Глава 1. Старите	31
Глава 2. Трудни времена	45
Глава 3. Философията на народа на земята	63
Глава 4. Чанунпа	83
Глава 5. Колибата на каменния народ.....	103

Част II

Свещените тайнствени сили

Глава 6. Силата на духовете.....	127
Глава 7. Не оставяй място за съмнения	145
Глава 8. Орелът	161
Глава 9. Всичко около мен умираше.....	181
Глава 10. Изгубени коне и души	201
Глава 11. Силата на иктоми	215
Речник.....	231

IHO

*Tunkašila, unci maka wamakanskanya
Tatuye topa kin lena tawaic'iya nanke.
Na maka wita kin le, channunpa kin le,
Ikce wicaša hena unkawanlakapi,
Wicouncađe topa kin lena wicotakunišni
Hinajinpi eša hena kakušyeya najin yo!*

Tunkašila, unšimala yo!

*Ohunkešni na wakanyeja hena iyuškinya,
Zaniya manipi kte.*

Wokiye kađa yo!

*Taku wakan ecetkiya hounkiciciya po! Mitakuye ob
Takuni itokeca kte šni.*

Mazani kte! Wani kte!

Tunkašila, hoiciciyelo

Unšimala yo! Omakiya yo!

Mitakuye Oyas'in

Wanbli Cik'ala

ВСТЪПИТЕЛНА МОЛИТВА НА УОЛАС ЧЕРНИЯТ ЕЛЕН

*Прататко,
Прамайко,*

*вие, Сили на народите на животните,
вие, Сили на Четирите вятъра,
грижете се
за Чанунпа, за нашата Баба – Земята,
и за народа ни:
за нашите предци и старейшини,
за нашите деца и за още неродените.*

*Тункашила,
смили се над мен.
Аз се моля с Чанунпа
за своя Народ през целия си живот,
моля се за здраве и щастие.*

*Прататко,
Прамайко,
чуйте моята молитва.*

*Аз съм смирен,
помогнете ми!
Смилете се над мен!*

*Митакуйе Оясин
(Всички са мои роднини)
Уанбли Чикала
(Малкият Орел)*

Посвещавам тази книга на живеещите сега, предците и още
неродените:

от черния народ,
от червения народ,
от жълтия народ,
от белия народ,
от народа на животинските духове,
от народа на Четирите вятъра,
от народа на петнистия орел
и от народа на къртиците.

Искам да почета предците си, които храбро носеха
Чанунпа и се молеха за нас – родовете Парчета от Рог и
Преместващите Лагера.

Посвещавам тази книга също:

На онези хора от нашия народ, които храбро положиха
в земята одеждите [телата] си, за да съхранят живи све-
щените ни ритуали.

На всички хора, които вече са преминали в света на ду-
ховете.

На пазителите на Чанунпа Стенли и Арвъл Гледация
Кон и техните семейства.

На всички пазители на Чанунпа.

На нашия народ.

На моето семейство.

На каменния народ, народа на лечебните растения, на-
рода на огъня.

На нашата Прамайка Земя и на Тункашила (Праотеца).

Специални благодарности за Бърнард Леда, Синди Чадуик,
Боб Тичи и Калвин Бързия Вълк за помощта им при тран-
скрипцията на това посвещение.

Уолас Черният Елен

На дъщеря ми Ейприл Сибел Лайън,
която бе винаги до мен.

Уилям Лайън

ПРЕДГОВОР

Още от най-ранните ни контакти с коренните жители на Северна Америка нищо не е било по-вълнуващо за западния човек от свещените тайнствени сили на северноамериканските шамани (свещени мъже)¹. Въпреки че шаманите са се появявали под една или друга форма в историята на почти всички култури, все още знаем твърде малко за техните забележителни способности. От изследванията върху шаманизма сме научили, че същността му се корени дълбоко в човешката психика. В неговата основа стои способността да навлизаш по своя воля в изменено състояние на съзнанието, за да получиш помощ от духовете. Самите духове, както и тяхната помощ, се проявяват по мистичен начин. Човек никога не знае какъв дух ще се отзове и какво ще направи. Изглежда, че духът се появява по собствено желание, но веднъж дошъл, той се смята за „уловен“ от шамана, а „уловеният“ дух може да бъде извикан отново по всяко време. Конкретните ритуали или техники за призоваването обикновено са различни при всеки шаман, тъй като той получава съответните напътствия директно от духа. Често шаманът се сдобива със свещена песен, с чиято помощ извиква помощника си.

Северноамериканският шаманизъм е уникален с това, че е останал сравнително недокоснат от влиянието на основните световни религии. Това не може да се каже за европей-

---

¹ Уилям Лайън използва думата *шаман* (произхождаща от езика на евенките от Сибир) като синоним на английското „*medicine man*“: лечител, церемониалист и духовен водач. Най-точният превод на лакотското понятие *wicaśa wakan* обаче е „свещен човек“. – Б.р.

ския, азиатския и африканския, където се срещат даоистки, християнски или будистки мотиви. Сред северноамериканските индианци обаче шаманизмът се е запазил непроменен от хилядолетия насам. С корени дълбоко в природата и нейните стихии, той навярно е най-чистият и могъщ вариант на шаманизма, съществуващ в наши дни. Оцелял е (макар и на косъм), въпреки нашествието на индустриалната цивилизация и преследванията от страна на църквата и държавата. Истинските хора на силата днес обаче са съвсем малко. Повечето от тях са скрити от погледа някъде из задните улички на индианските резервати в САЩ и Канада. Без много да се интересуват от външния свят, те служат тихо и смирено на онези, които идват да молят за помощта им.

От гледна точка на психологията шаманите са господари на изменените състояния на съзнанието. Тези предпазливи и загадъчни професионалисти са сред най-заstraшените от изчезване видове. Те са пазители на една рядка традиция, която някога давала могъщи възможности на човечеството. Все още знаем твърде малко за силите, които шаманите притежават. Въпреки това, би било най-малкото наивно да не потърсим помощта им, ако искаме да преодолеем заплахите от СПИН, ядрената разруха и парниковия ефект.

Световният интерес към шаманизма беше пробуден през 70-те години от Карлос Кастанеда с неговите колкото претенциозни, толкова и фантастични спринтове през света на шаманите. Макар и наставникът му Дон Хуан да бе представен по-скоро като магьосник, отколкото като шаман, идеите за силата в книгите на Кастанеда бяха съвсем нови за нас. Приключенията, които твърдеше, че е преживял, звучаха невероятно – на границата между измислицата и машинацията.

За индианските старейшини подобни истории не са нито нови, нито особено интересни, а и никой от тях не би повярвал, че някой доброволно ще пожелае да води живота на шаман. Шаманското обучение изисква много усилия и лична саможертва, социална изолация и психическа издръжливост за преодоляването на големи страхове. Нужни са години, за

да се овладее умението на влизане в състояние на транс по собствено желание. Само за постигането на първото ниво на силата при лакота често са нужни около шестнадесет години подготовка по самоконтрол. Най-могъщите шамани обикновено водят самотен живот, изпълнен с всеотдайна служба и оскъдно възнаграждение. Онези от тях, които се женят, са в постоянен страх за безопасността на децата си. Тъй като силите им винаги се проявяват по тайнствен начин, на шаманите се гледа по-често с подозрение, отколкото с уважение. Не съществува такова нещо като „завършване на училище по шаманизъм“, тъй като това е начин на живот, а не школа по приложна магия.

През 1978 г. бе приет Законът за религиозните свободи на американските индианци. Това беше резултат от обществения натиск (предизвикан от събития като окупацията на Ундид Ний¹) да се спре потъпкването на традициите на коренното население. Прокарването на закона окуражи шаманите да излязат от нелегалност. Днес хора на силата като Търкалящият се Гръм, Подиграващият Враните и Куцият Елен са широко известни. По-рано обаче, особено през 20-те и 30-те години на ХХ век, повечето свещени хора бяха принудени да практикуват тайно. Едно от големите изключения бе Никълъс (Ник) Черният Елен, свещен човек от племето лакота, чиято история разказа Джон Нейхард в книгата „Говори Черният Елен: животът на един свещен човек от племето оглала“² (1932), както и Джоузеф Ейпс Браун в „Свещената лула: разказът на Черния Елен за седемте ритуала на оглала-

---

¹ През 1973 г. неколкостотин индианци окупираха селището Ундид Ний в Южна Дакота. Целта е да привлекат вниманието на световната общественост към тежките социални и политически проблеми на коренното население на Америка. След три месеца окупация, включваща редица въоръжени сблъсъци, американското правителство започва преговори и изпълнява голяма част от индианските искания. – Б.пр.

² *Black Elk Speaks: Being the Life Story of a Holy Man of the Oglala Sioux* (1932) (as told to John Neihardt). На български: *Един велик шаман говори*. С., 1995: Астрала. – Б.пр.

сиу“¹ (1953). Тези две книги остават и до днес едни от най-проникновените описания на същността на северноамериканския шаманизъм.

Според Нейхард Ник се стремял „да запази своето Голямо видение за хората“, което означавало да съхрани шаманската традиция или, казано с думите на Черния Елен, да види Дървото на живота да цъфти отново. Близо две десетилетия по-късно, през 1948 г., на прага на смъртта си Черният Елен си сътрудничи с Джоузеф Браун, защото „не иска свещеното знание, голяма част от което единствено той притежава, да си отиде с него“.

Поетът Джон Нейхард се съсредоточава главно върху виденията в шаманската практика на Черния Елен, докато Браун набляга на седемте основни церемонии на племето лакота. И двамата автори вникват дълбоко в личността на Ник и вижданията му за шаманизма, но не казват почти нищо за конкретните му шамански действия. Много изследователи смятат, че Черният Елен е спрял да практикува около 1904 г., когато бил покръстен и станал католик. Имам основания да вярвам, че Ник е продължил и след това, но тайно.

След книгата на Браун настъпва двадесетгодишно мълчание. През 1972 г., Ричард Ърдоус публикува „Куцията Елен – търсач на видения“², последвана от „Подиграващият Враните“³ на Томас Майлс през 1979 г. Бидейки автобиографични разкази, двете книги не са изцяло фокусирани върху шаманизма, но въпреки това разкриват много нови аспекти от него.

Сега имаме редкия шанс да проникнем още по-дълбоко в лакотския шаманизъм, този път чрез думите на Уолас Черния Елен – друг именит свещен човек от племето лакота. До момента толкова подробни сведения за конкретни ша-

¹ *The Sacred Pipe: Black Elk's Account of the Seven Rites of the Oglala Sioux* (1953) (as told to Joseph Epes Brown). – Б.р.

² John (Fire) Lame Deer and Richard Erdoes. *Lame Deer: Seeker of Visions* (1972). На български: *Куцията елен – търсач на видения*, С., 1999: Шамбала. – Б.р.

³ Thomas E. Mails. *Fools Crow* (1979). На български: *Подиграващият Враните – шаманска мъдрост и сила*. С., 2000: Шамбала. – Б.р.

мански практики, представени от действащ шаман, никога не са ставали публично достояние. Уолас Черният Елен се опитва да стори това, което Ник Черният Елен приживе не успя – да предаде свещените тайни сили обратно в ръцете на хората и да види Дървото на живота да разцъфтява отново на Земята. Уолас прекрочва отвъд границите на собствения си народ, търсейки досег с всички човешки същества. Той вярва, че силата на Свещената лула е за всеки. Преди време отбеляза, че когато духовете се появят, те никога не се интересуват от расовата принадлежност на човека. Според едно лакотско предсказание Свещената лула ще обиколи всички народи. Шаманите само трябва да спазват древните правила за пазенето и действията с лулата. Според Уолас Черния Елен всички ние бихме имали много по-добър живот, ако получаваме персонални напътствия от пряката си връзка с нашия „ангел-хранител“. Отношението на Уолас може да подразни онези индианци, които смятат, че белият човек ограбва коренната американска религия, но то не е някаква негова лична философия, а част от самите свещени учения. Във философията на народа на Земята силата се разглежда като дар от Създателя за всички хора.

За първи път срещнах Уолас през лятото на 1978 г. Запозна ни приятелят ми Чарлз Камерън – поет, завършил в Оксфорд и мой колега в един малък колеж в Южен Орегон, където тогава работех. И двамата бяхме силно увлечени от творческите методи на преподаване и участвахме в новата експериментална програма на колежа „Учене чрез опит“. Чарлз познаваше лично Уолас от едно свое по-ранно пребиваване в Денвър, където е домът на Черния Елен, затова реши, че си заслужава да го включим в новата програма. Като антрополог аз можех само да се радвам на възможността за среща с жив шаман. Бях изучавал коренните американци повече от десетилетие, но предимно чрез книги. Затова се постарях да убедя нашия ръководител, че един двуседмичен курс към края на летния семестър с участието на индиански шаман би увеличил значително списъка на записалите се в програмата. Така и стана.

В един горещ августовски следобед през 1978 г. петдесетина студенти се събраха в класната стая в сутерена за онова, което щеше да се превърне в първото от многото ми вълнуващи преживявания с Уолас Черния Елен. В началото се чувствах в напълно непознати води. Обясних на студентите, че с Черният Елен сме решили тема на курса да бъде първата стъпка към повечето лакотски ритуали, а именно церемонията *инили* – пречистване чрез изпотяване, песни и молитви. Черният Елен нарича тази церемония на английски „колиба на каменния народ“. Спряхме се на нея, защото исторически това е най-разпространената индианска практика за пречистване. От своя страна пречистването лежи в началото на всяко по-значително свещенодействие, независимо от времето и културата. Следователно няма по-фундаментална церемония за местните жители на Северна Америка от тази. Тя е универсалната „първа стъпка“.

Следстъпителните си бележки от уважение към Черния Елен попитах студентите дали имат въпроси или коментари. Една студентка вдигна ръка и попита: „Господин Черен Елен, какво облекло ще носим по време на парната церемония?“ Със стоическо изражение, изпълнен с достойнство, Уолас отговори на часа: „Носи се облеклото, с което си роден – вие го наричате „евино“ и „адамово“. Това обаче не беше цялата истина. Коренните американци обикновено са доста свенливи по отношение на голотата, а и при лакота жените и мъжете най-често влизат в отделни парни колиби. Някои студенти започнаха да се въртят на столовете, но Черният Елен невъзмутимо се захвана с преподаването.

Към осем на следващата сутрин се озовах пред силно разтревожения декан, който ми обясняваше, че бащата на една от моите студентки се канел да даде под съд колежа, защото, за да получи оценка от курса ми, дъщеря му трябвало да се развява гола на публично място. Споделих с Уолас Черния Елен, че здравата сме загазили. Той обаче ми хвърли бърз поглед, усмихна се и рече: „Не се бой. Всичко ще бъде наред“. „Лесно му е на него“ – помислих си тогава. Три месеца покъсно, когато колежа бе отличен с национална награда за

проявено творчество точно заради тези часове, деканът замина с широка усмивка за Средния запад, за да получи наградата от името на учебното заведение. Оттогава всичко „беше наред“ и Черният Елен ни навестяваше всяка година.

Около 1983 г. Уолас ми предложи да оставя преподаването и да му помагам като „преводач“. Залогът беше висок – достъп до неизследваното шаманско знание в замяна на преподавателската ми работа. След две години задълбочени размишления избрах приключението и напуснах колежа.

Някой може да се зачуди за какво му е на Уолас преводач, след като знае английски. Причината е в това, че той мисли на лакотски и после превежда мисълта си на английски, а според него ако човек не мисли на даден език, значи не го говори. Затова Черният Елен често казва, че не знае английски. Структурата на мисълта му следва лакотския модел за предаване на смисъла от много различни ъгли, за разлика от нашия стил на плътно придържане към една нишка на разказа. Ето защо, докато го слушате, бихте могли да останете с впечатлението, че разсъжденията му сякаш се въртят в кръг. Отнася се нанякъде и ако не сте хванали нишката на мисълта му, има да се чудите какво изобщо ви приказва. Истинската пропаст обаче е не толкова между лакотския и английския, колкото между свещените и профанните нива на битието. За Черния Елен духовете са по-истински от материята.

Живеем в свят, почти напълно лишен от свещените тайнствени сили, с които той някога е избилствал благодарение на посредничеството на шаманите. За нас е трудно да си представим, че навярно всеки би могъл да използва малко магия в живота си. Разумът ни убеждава, че магията е невъзможна или в най-добрия случай е просто илюзия. Точно тук се появява нуждата от „преводач“.

Честно казано, нашите разбирания задълбоката същност на реалността в много отношения са погрешни. Свещените хора наистина умеят да вършат невероятни неща, но това, което прави постиженията им толкова неразбираеми за нас, е представата ни за времето. Все още ни е трудно да го възприемем като нещо относително, докато за шаманите това е

несъмнен факт. В този смисъл те са напреднали физици и аз съм убеден, че с един добър „превод“ свещените хора имат какво да ни кажат за законите на природата. Според Черния Елен шаманизмът е изначалната форма на технологията и науката.

Ето защо тази книга е опит за превод и първият въпрос, на който трябва да отговоря, е: „Казал ли е наистина Черният Елен написаните тук неща?“. Нека сравня накратко този текст с книгата на Джон Нейхард, тъй като те се явяват взаимно допълващи се. В „Говори Черният Елен“ Нейхард признава, че първата и последната глава са изцяло негово дело. Нещо повече – книгата била създадена на базата на стенографските бележки на дъщеря му Енид. Тя записала английския превод на Бен Черния Елен на разказаното от баща му Ник Черния Елен на лакотски. След време Енид преписала стенограмите си във вид на нормален текст, така че баща ѝ да може да ги ползва за книгата.

Моят подход беше съвсем различен. Целият материал за книгата е взет от записани на лента беседи с Уолас, в които той говори на английски. При повторното прослушване на записите свалих главно материала, свързан по един или друг начин с шаманските му практики. Ето защо в тази книга няма нищо, което самият Черен Елен да не е казал в цитираните записи. При тези разлики в подходите смятам, че думите на Уолас, предадени тук, са много по-точни – особено по отношение на личните му разбирания за свещените тайнствени сили – в сравнение с който и да било друг материал, писан от името на Ник Черния Елен. Наистина вярвам, че има много по-малко несъответствия между действителните думи на Уолас и преводаческата ми работа, отколкото в който и да е от текстовете, посветени на Ник.

Като „преводач“ направих главно две неща с материала от записите. Първото беше да събере на едно място разхвърляните части на една и съща история – особено разказите за видения. Нека припомня, че структурата на мисълта на Уолас е различна от нашата. Много по-вероятно е например той да разкаже само част от дадено видение, с цел да под-

чертае нещо основно, отколкото да го предаде изцяло в един разговор. Споделянето на подобен мистичен опит в неговата пълнота е свещенодействие, което се прави в колибата на каменния народ непосредствено след края на церемонията за търсене на видение. За Уолас е напълно неприемливо да разкаже такова преживяване изцяло при каквито и да е други обстоятелства. Затова си позволих да съпоставя различните разкази от записите и да ги подреда в максимално подробни истории, така че читателят да може да навлезе в детайлите.

Второто нещо бе да променя граматиката на Уолас, за да я доближа максимално до нашите стандарти. Както вече бе казано, когато говори, той мисли на лакотски и превеждайки, заменя лакотските думи със съответните английски еквиваленти. И тъй като лакотският словоред е различен от нашия, неговият английски звучи „наопаки“, неправилно в нашите уши. Поправките в граматиката имат за цел да спестят на читателя непрекъснатите досещания от типа „Аха, сигурно иска да каже...“. Те просто правят четенето по-гладко.

Позволих си и още някои незначителни промени в записания материал. Например отстраних голяма част от някои особености на изказа като твърде дълги колебания между изреченията, тавтологии, погрешно използвани думи, последвани от правилно използвани такива, неточно произношение и т.н. Добавил съм също и встъпителни изречения като „Един път, когато бяхме в...“ или „Спомням си, че...“. Тези малки корекции също бяха въведени, за да направят текста по-четивен.

Най-важното за мен при прехвърлянето на текста от лента на хартия беше да запазя точния смисъл, който Черният Елен влага в думите си. Така например той често използва думата *лула* или *церемония с лула*, когато говори за Свещената лула. И все пак Черният Елен предпочита лакотската дума за Свещена лула – *Чанунпа*. Затова в процеса на записване на материала върху хартия най-често заменях думата *лула* с *Чанунпа*, за да дам възможно най-верния „превод“. След повече от десет години съвместна работа с Уолас мисля, че тази книга предава възможно най-правдивата и точна картина на

възгледите му, която може да бъде постигната на английски език без пространни допълнения. Въпреки това, за да запазя жив духа на разказа на Черния Елен, съм включил и части, които аз самият не разбирам докрай. Така че, моля ви, бъдете подготвени, че може и да не разберете всичко, което той казва.

Първата половина на книгата разказва най-вече за ранните години от подготовката на Черния Елен за шаман. Неговото обучение е уникално в няколко отношения. По традиция повечето шамани получават „призив“ да станат такива. Този „зов“ е неочакван, тъй като най-често идва по време на заболяване, което е достатъчно тежко, за да доведе до кома (форма на транс). Така се случило с Ник Черния Елен, който на деветгодишна възраст лежал дванадесет дни в кома. Именно тогава той получил преломното за живота му „Голямо видение“. Всъщност видението му било толкова поразително, че му били необходими седем години, за да осъзнае, че изобщо притежава някаква сила; дълго време той изобщо не смеел да сподели за случилото се с когото и да било от страх да не го вземат за глупак. При Уолас „призивът“ бил предварително планиран. Племенните старейшини го представили чрез ритуал на духовете, когато той бил едва на пет години. Това се случва много рядко, тъй като в повечето култури обучението за шаман не започва преди началото на пубертета – шаманизмът не е детска работа. Посвещаването на Уолас станало около 1926 г. – период, в който старейшините били сериозно разтревожени поради възможността шаманската традиция да бъде изгубена. За тях способността на техните шамани да проникват в свещените тайнствени сили била най-ценното им знание. Загубата на магическите способности съвсем основателно била смятана за равносилна на гибел и на „старите пътища“, на традициите изобщо.

Обучението на Уолас Черния Елен за шаман е уникално и с това, че „да върви по Червения път“ (духовния начин на живот) го учили извънредно много „дядовци“. Обикновено бъдещият шаман е обучаван от един наставник. Ролята на наставника е да покаже на ученика как да се свързва с ду-

ховете и да се учи пряко от тях. Важните напътствия идват винаги от самите духове. Уолас казва, че в ранното му обучение участвали единадесет „дядовци“, един от които бил Ник Черният Елен. Има и още нещо уникално при Уолас. Той бил първият в семейството си, който научил английски. Спомня си, че между пет- и деветгодишна възраст духовете го научили на „всичките (английски) думи, които се говорят днес в университетите“. Въпреки че за нас такова постижение е необяснимо, старейшините сигурно са забелязали изключителното му владение на английски. Това вероятно ги е подтикнало да вложат още повече внимание в началното му обучение. Възможно е дори да са видели в умението му някакъв пророчески знак. Каквито и да са причините, едно е ясно – подготовката на Уолас за шаман е била необикновена. В допълнение може да се каже, че сега той започва шестдесет и четвъртата си година на обучение¹. До този момент е провел около тридесет церемонии на търсене на видения и очаква в бъдеще да има още по-силни такива. Поради всичко това аз смятам, че той наистина е един от великите шамани за нашето време.

Втората половина на книгата е съсредоточена върху свещените тайнствени сили и тяхното използване от Черния Елен. Той твърди, че силата може да бъде призвана за осигуряването на две неща – здраве и помощ (или, както напоследък се формулира, щастие). Наистина, това обхваща широк диапазон от човешки нужди, но тъкмо този факт дава на читателите възможност да осъзнаят с какви способности разполагат шаманите.

За лакотските свещени хора, които вярват в духовете и работят с тях, силата е безгранична. Това, което за нас изглежда необичайно и дори паранормално, е ежедневна част от живота им. Те не си задават въпроси за съществуването на силата, а единствено за нейните приложения. Това е основната грижа на шаманите по целия свят. Веднъж един аф-

---

¹ Уилям Лайън говори за 1990 г. Уолъс Черният Елен почина през 2004 на 83 години. – Б.р.

рикански антрополог ми разказа как завел прочут медиум при бушменските шамани в Южна Африка. Медиумът им демонстрирал способността си да огъва лъжици с насочване на мисълта. Те само се засмели и го попитали това ли е всичко, което умее да прави със силата си. Много неща, описани във втората част на книгата, биха могли да се сторят на читателите невъзможни, но да ги подминете със смях би означавало да оставите шаманите да се смеят последни.

Бих искал да кажа нещо и за връзката между Уолас и Ник Черният Елен. Някои смятат, че гените определят шаманските способности на човека. Аз не вярвам в това, така че не ми е хрумвало да установявам каква точно е далечната кръвна връзка между Ник и Уолас – ако те въобще имат такава. Имената и на двамата се произнасят еднакво на лакотски – *Хехаке Сана*. *Хехаке* е лакотското наименование за мъжки елен-уапити, а *сана* означава „черен“.

Уолас обаче каза, че преводът на името му е неточен. То не означава черен на цвят уапити, а елен, чийто силует се вижда в черно на фона на изгрева или залеза. Когато Уолас говори за Ник, той го нарича „моя дядо“, но Ник не е негов биологичен дядо – връзката помежду им е духовна и е част от лакотската шаманска традиция. (Уолас е имал единадесет „дядовци“.) И двамата се срещнали за пръв път с духовете на петгодишна възраст, и двамата получили първото си видение на девет години. На това ниво те са дълбоко свързани помежду си – дотолкова, че Уолас твърди, че все още общуват.

Накрая ще кажа няколко думи за себе си и тази книга. Тя е предназначена за широк кръг читатели с различни интереси. Може да се чете за забавление, за обучение или за научни цели. Отне ми десет години да събера материала за нея и една година да я напиша. Черният Елен все още ме съветва да бъда по-търпелив. Първата ми публикация за коренните американци излезе през 1963 г. Беше антропологически доклад върху физическите характеристики на един череп на индианка. Черният Елен нямаше и понятие за това, но духовете имаха. През 1986 г. те разкриха на Уолас тайната ми, когато ми да-

доха свещено име. Нарекоха ме *Хоху-ша* или Червената Кост. Духовете със сигурност имат добро чувство за хумор!

Онова, което през 1978 г. започна като кратък курс върху церемонията *инипи* с Черния Елен, се превърна в ежегоден Танц на Слънцето¹. Без съмнение през годините нашата близост се задълбочи. Той официално ме прие за свой племенник, а аз на свой ред го наричам *лекши* – „чичо“ на лакотски. Все още съм професионален антрополог, а не шаман. Въпреки това живея и в двата свята. Трудно е да се поддържа такъв баланс, защото твърде често оставаш неразбран и от едната, и от другата страна. Оказва се обаче, че в действителност светът е единен – това, което прави нещата да изглеждат двойствени, е нашият гледен ъгъл. След единадесет години участия в свещени церемонии и слушане на историите и напътствията на Черния Елен, аз най-накрая направих своята Свещена лула и отидох на първото си търсене на видение. Желанието ми е да проведа такива търсения в четири поредни години. Вече започнах. Сега знам за шаманизма някои неща, които никога няма да напиша. А може пък и някога да уловя дух...

Уилям Лайън

---

¹ Един от най-важните обреди на прерийните племена. Извършва се по време на лятното слънцестоене, като целта му е да обнови духовната сила на отделния индивид и цялото племе. – Б.пр.

ПРЕДГОВОР КЪМ БЪЛГАРСКОТО ИЗДАНИЕ

Уолас Черният Елен си отиде от този свят на 25 януари 2004 г., но със сигурност би се радвал да научи, че неговата книга е публикувана в България. Това щеше да изви-ка усмивка на лицето му и да стопли неговото сърце. Дълги години целта на Уолас бе да запознава четирите раси – черна, червена, жълта и бяла – с церемонията в колибата за потене и с молитвите и ритуалите с Чанунпа, Свещената лула. Четирите цвята на расите според лакота са и цветовете на Четирите посоки. Затова където и да го поканеха, в която и посока да трябваше да поеме, Черният Елен винаги се отзоваваше. Като неуморен съгледвач на своя народ, той търсеше онези места на планетата, където ритуалните колиби за потене могат да бъдат изградени и съхранени, а древните учения, на които бе носител – да дарят на хората повече вътрешен мир. Заради всичко това бе дълбоко обичан от мнозина.

Сега, когато Уолас го няма, искам да отправя специална благодарност към всички, които бяха негови помощници. Черният Елен винаги имаше такива. Помощниците му бяха гръбнакът на всяка провеждана от него церемония. Вгледайте се внимателно в следващите страници и ще забележите централната им роля във всичко, което той правеше – независимо дали това бе пътуване за търсене на подходящи камъни, или лечителска церемония в някоя съвременна болница. Аз също бях негов помощник дълги години и си спомням това време с най-топли чувства. Понякога помощници на Черния Елен ставаха новаци без всякакъв опит, докато друг път това бяха хора, опитни в традиционния начин на живот, който

самите те водеха. Във всички случаи работеха съвместно изумително добре – като перфектен часовников механизъм. Това се дължеше на онзи специфичен ритъм, който може да се усети в думите на Уолас от страниците на тази книга. Дължеше се и на онова вътрешно обединение, което тези хора усещаха в сърцата си. Не на последно място се дължеше и на помощта и благословията на Чанунпа.

Днес помощници, които следват традиционните пътища, има сред много народи. Тази книга със сигурност ще намери отклик в душите им. Искам да им благодаря специално. Те са биещото сърце, което пази старите традиции живи, като си помагат и помежду си.

Веднъж отидох да търся видение и за целта престоях четири дни в дълбока, тъмна яма. Имах четирима помощници, всеки от които носеше своята Чанунпа. Нямах да успея без помощта им. Бяхме свързани в неразривно единство, отдадени на нашата цел и в този акт на доверие сърцата ни се докоснаха. Всеки от нас успя да усети мистичното тайнство на живота.

Накрая, като още един жест на признателност, искам да споделя с вас поетичната визия, която ми подари един от моите помощници. Това е песен, изпята дълбоко в сърцето.

Върви през високите треви на Острова на Костенурката.

Има шест флага там и цветът на всеки е с определено значение.

Четиристотин и пет и още петдесет молитвени вързопчета бдят над Червената Кост.

В тъмната яма нямаше за него месо, царевица, плодове и вода.

Совата, койотът, орелът и слънцето го посетиха на пет стъпки дълбочина.

Дали умът ти вече е пречистен?

Видението е постигнато, за да улови духа.

Дочути са звуците на Кухия Рог.

Искреността между помощниците е благословия за този човек.

Молитвата му за помощ отгоре се сбъдна за всички тях.

Греят ярко цветовете за мъжа с твърд поглед, който дръзна да се грижи за теб по пътя ти през Острова на Костенурката.

Има още много за откриване във високите тревни.

Уилям Лайън

БЛАГОДАРНОСТИ

На Чарлз Камерън от Лос Анджелес, защото ме запозна с Уолас Черния Елен.

На д-р Рут-Инге Хайнце от Бъркли, Калифорния, която не се умори да ме мотивира от началото до края на това начинание.

На Кристал Дейвис от Плейсървил, Колорадо, затова, че ми осигури тихо местенце, където да сваля и обработя записите на Черния Елен – и за преданата ѝ любов към червения народ.

На Барбара Тод Кенеди от Атъртън, Калифорния, затова, че ми предостави спокойно кътче, където да сглобя ръкописа.

На д-р Дейвид и Шарън Балфор от Нортридж, Калифорния, които бяха стожерите на емоционалната ми стабилност всеки път, когато земята се разклатеше под краката ми.

На д-р Е. Тиъдър Лехнър от Лотън, Оклахома, за изключително задълбочения преглед и коментари върху ръкописа.

На Пола Уайт Макелмъри от Канога Парк, Калифорния и на Уесли А. Черния Елен от Карсън Сити, Невада, за техния прочит и бележки върху ръкописа.

На Джоан Халифакс от фондация „Оджай“, Оджай, Калифорния, за нейните ценни, проникновени съвети.

На професор Алън Дъндс от Калифорнийския университет, Бъркли, за подкрепата в необходимите изследвания.

На Мато и Линда Снодграс и на Ед и Джоан Хърцбърг – всичките от Ашланд, Орегон – за неоченимите съвети и подкрепа, далеч надхвърлящи повика на дълга.

На хората от екипа на „Харпър и Роу“, които направиха какво ли не, за да ми помогнат.

На всичките мои многобройни приятели, които тук не успях да спомена, но допринесоха по множество различни начини за успеха на това начинание.

И последно и най-важно – на Уолас Черния Елен, затова, че е най-любезното и търпеливо човешко същество, което някога съм срещал.

ЧАСТ I

КАК СЕ СЪЗДАВА ШАМАН

ГЛАВА 1.

СТАРИТЕ

Като се замисля, едва ли някой въобще знае какво е да си индианец. Самата дума *индианец* не значи нищо. Затова никой не знае нищо за индианците. Ето защо искам да ти разкажа за детството си, за живота си, за това кой съм аз.

Никога не съм чел книги. Не са ме обучавали по този начин. Това, което казвам тук, съм научил от самия живот. Него смятам да ти разкажа. Израснах с Чанунпа, Свещената лула, и винаги съм имал дух водач. Той е този, който ме е водил към всички затруднения и всички препятствия, през които е трябвало да премина. Той е и този, който ме е извеждал от тях. Духът винаги намира пътя. Чанунпа намира пътя. То е като еленова пътека – ако я откриеш и тръгнеш по нея, тя ще те изведе до билки, изворче и подслон.

Всичко започна, когато бях на пет години. Тогава ми бе дадена свещената сила. Тя е принадлежала на прадедите ми. Моите дядо и баба пожелали да оставят нещо на народа ни – не само за мен, но и за тези, които ще се родят след мен. Искали го заради неродените, чието идване на този свят предстои. Ние имаме предсказание за тази свещена сила, направено преди деветнадесет поколения. Дотам достигат спомените ни. На всеки седем поколения нашият народ се събира на голяма среща. Вие сте ни назовали сиукси, но ние се наричаме лакота. Ние сме народът на Земята, защото живеем близо до нашата Майка, Земята. Отначало всички сме говорили един език и сме споделяли еднакво мислене. В края на седмото поколение, когато се провела първата голяма среща, вече имало

множество различни езици. После пак сме се разпръснали, разпилели сме се във всички посоки – и на срещата след още седем поколения сме говорили на още повече езици. Всеки път щом народът ни се събирал, всички трябвало да си припомним откъде произлизат. Хората си спомняли, че сме част от огъня, от камъка, от водата и растенията и затова сме в състояние да общуват с всички създания. И въпреки че вече говорим различни езици, продължаваме да мислим като едно, защото знаем откъде сме дошли. Ние все още помним корените си.

Народът ни бил предупреден, че ще се яви незнайна сила и ще донесе със себе си сянката на съмнението. И тази сянка на съмнението ще причини само нещастия, разруха и даже смърт. За нас смъртта означава, че си си отишъл завинаги. Белият човек смята, че смъртта е умиране на физическото тяло, но за нас то е само заспиване. Истинската смърт настъпва, когато духът си отиде завинаги.

Научих тези простички, детски работи, когато бях на пет. Ние имаме своите биологични майки и бащи, но истинският ни Баща е Тункашила, Създателят, а истинската ни Майка е Земята. Те дават живот на всяко живо същество и затова всички сме свързани. Родени сме от една Майка и един Баща. По тази причина ние винаги казваме *митакуйе оясин*. Изричаме тези думи на влизане в свещената колиба на каменния народ – *инитипи*, – както и в края на всяка молитва. Те означават „всички са мои роднини“ и ни напомнят за връзката ни с всичко съществуващо.

Бях обучен в традициите, тъй като преди деветнадесет поколения било предсказано, че това ще се случи и че ще получа този дар на петгодишна възраст. Старите хора ме очакваха, бяха подготвени за идването ми. Ето защо аз пораснах, когато станах на пет години. Външно бях хлапе, но умът ми беше на възрастен.

Когато старите разговаряха, винаги седях при тях. Бях малък, но ги слушах внимателно. Трудно е да чуеш какво казват старите хора. Трябва да имаш много търпение, защото когато говорят, те споделят помежду си какво са осъзнали за причините, за усещанията, за неуловимото в света наоколо.